

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin,
milli adət-ənənələrinin,
elm və mədəniyyətinin təbliği

Vasif SÜLEYMAN

Mütaliyəyə heç vaxt ara verməməm də, Sabir Rüstəmxanlı'nın "Qanun" nəşriyyatında çapdan çıxan "Göy Tanrı" kitabını fasiləsiz olaraq oxumağa məqam tapırdım. Bəlkə də belə bir nəhəng kitabı oxumağa hazırlayırdım özümü. Çünki bu sıradan bir kitab deyildi. Mənim anlamıma görə belə əsərləri oxumaq üçün bir az hazırlaşmaq daha vacibdir.

Başə çatandan sonra haqqında təəssüratlarımı qələmə almağa ehtiyac duyurdum. Bu sadəcə bir ehtiyac deyil. Sanki car çəkib aləmə bildirmək istəyirdim ki, tariximizi saxtalaşdırmaq istəyənlərə qarşı əsaslı vasitəmiz var.

Sabir Rüstəmxanlı kitabı yazanda, özünün dediyi kimi, hansı ilahi duyğulara köklənmişdise, oxuyan oxucu da həmin hissələrə köklənir. Çünki söhbət bir fərdin, hansısa balaca bir toplumun yox, minillər boyu yer üzünə sahiblik etmiş nəhəng bir imperiyanın tarixindən və istəməz adı çəkiləndə hər birimizin qürur duyduğumuz QƏDİM TÜRK TARIXindən gedir. Özü də nəhəng tarixin sadəcə olaraq yaranmasından yox, onun böyük xaqanların, sərkərdələrin iradəsi ilə yaradılmasından Və məntiqi nəticə odur ki, yaradılanları yaşıda bilməmək və yaxud sadəcə olaraq yaşatmaq istəməmək, yağılara qol-qanad açmağa imkan yaratmaq qədər zərərli dir.

Kitabda əvvəldən-axıra türkün böyüklüyü, qədimliyi önə çəkilir. Tarixə aydınlıq gətirən məqamlardan xali olmayan bu əsər daha çox yazıçı Sabir Rüstəmxanlı'nın araşdırdığı və yaratdığı tarixdir. Özü də bu tarix tarixçilərin yaratdığı tarixdən qat-qat üstündür. Bu kitabda başə tarixinin yaranışı haqlı olaraq türkün yaranışı ilə eyniləşdirilir. Dünyanın ən ucqar qurtaracağında belə (bu gün də davam etməklə) tapılan, uzun illər mənbəyi məlum olmayan cizgilərin, rəsmlərin sonradan türkün qədim yazılı abidələri ilə bağlılığı ortaya çıxanda bu həqiqəti bir daha dərk edirsən.

Göy Tanrı – Rüstəmxanlı'nın Tanrısı

Və nə yaxşı ki, Sabir Rüstəmxanlı elə bütün yaradıcılığında olduğu kimi bu böyük əsərdə də eyni inanca işıq tutur. Tarixi məqamlar yazıçı araşdırması və təxəyyülü ilə çulğaşanda daha gözəl olur: "Günçixandan Günbatana hələ yalnız bir üzün tanınan yerin ortasında Tanrının

də əşidəcəyik. Çətini bu kitaba könül verməkdir. Oxuyandan sonra hər kəsin beynində tutduğu yanlış düşüncələrə yer qalmayacaq. Çünki Sabir Rüstəmxanlı çoxumuzdan fərqli olaraq illər öncə də belə düşünürdü. "Salam Gəncə qapısı"nı, "Ömür kitabı"nı yazanda da artıq bu ha-

dum bunları. Tanrının göndərdiyi qanadlı sözlərlə ruhlarını yüksəltməyə çalışdım. Amma bir yerdə dayanıb, bir parça torpaq tapan kimi dizədek batdılar çamura. Özlərinə qovuşublar.. Daha kimse onları bu torpaqdan qopara bilməz".

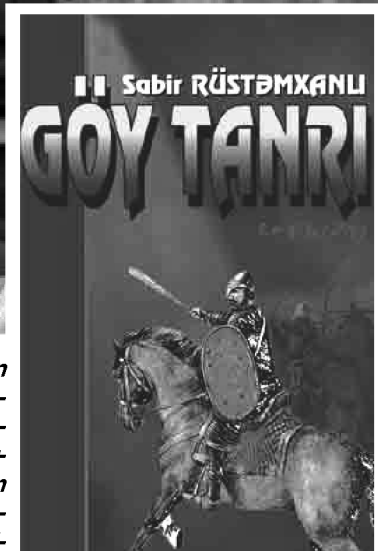
Qısqaqc ədəbiyyatçılar bu əsəri daha çox tarixi, qısqaqc tarixçilər isə daha çox ədəbi sayə bilərlər. Elə belə düşüncələr də gözəldi. İstənilən prizmadan yanaşsalar da, oxumalıdır. Türkçülüyün, tariximizin təbliğatçılığında olan bir dostumuzun - "Göy Tanrı" daha çox bədii əsərdir-deməsini əşidəndən sonra qənaətimdə yanılmadığımı hiss etdim. Sözsüz ki, bunun əksini

mək məqamları daha çoxdur. Amma bir şey var ki, onu vətəndaş şairimizin hər yazısında görmək mümkündür. O da bu Vətəni, bu torpağı və bu torpağın üstündə ilk yaranmışlar olan böyük türklüyü sevməyin yollarıdır. Bunun niyə hamılıqla etmək istəmirik - demək çətindir.

Xırda bütlləri dağıdıb Tanrı inancını dirçəldən Oğuz xaqan da min illər öncə bu məhz bu yolun başlanğıcını qoymuşdu. Onun Göy Tanrı inancı əslində böyük türk imperiyasının qurulma metodlarından biriydi. Savaşı səhnələri ilə dolu olan bu əsər yeri gəldi-gəlmədi lüzumsuz davalar yapmaq ideyasına istiqamətlənməyib. Əslində Oğuz xaqan

Oğuz xanın son yürüşünün Midiyadan keçərək Kaspinin gənəyindəki kəndlərə gəlməsi, üzünə Savalandan o tərəfə-dağlara, dərələrə baxan yeri gözəltməsi, burada onun məzarının olacağı poetik bir dillə təsvir olunub. Arxada isə keçilmiş bir yol qalır. Çindən Günbatan dənizinədək bir ərazidə hamının türklərə bac verməsinə kimi gətirən bir yol. O yol təkə türkün savası yolu deyildi. O yol ucalıq yolu, təkəmlü yolu. O yoldan sonralar dünyanın böyük türk fəthələri keçib.

Sonda Oğuz xan Ata Mağaradan başlamış dünya boyu gətirdiyi yerlərdə məbədləri xatırladı. Və son qənaəti: "BƏLKƏ

öz sevgisindən yaratdığı bir ulus yaşayırdı" və "biz onların törəmələri, nəvələri, nəticələri, kötücələri, iticələri, budaqları və yarpaqlarıdır". Deməli ən azından soy-kökümüzü bilərəkdən gizlədilmiş və saxtalaşdırılmış arxivlərin cəngindən qurtarmağın yollarını tapa bilərik. Sabir Rüstəmxanlı təkbaşına bir institutun görə biləcəyi işdən artığını bu kitabı yazmaqla görüb.

Və beləcə əsər boyu göyden yaranan insanın ilk illərindən öten təxminən bir əsrdən bir az artıq (Qara xanın yaşadığı dövrdən başlayaraq Oğuz xanın 116 illik ömrünün sonuna kimi olan bir zaman kəsiyində) dövr ərzində keçilən möhtəşəm yolun davamı indi bizim ömrümüzdən keçir.

Sabir Rüstəmxanlı'nın özünün də etiraf etdiyi kimi "Göy Tanrı" şer kimi qəfil doğulub. Elə dilindən, yazılış üslubundan da bunu duymaq mümkündür. Oğuz xan Qam Atayla söhbətini xatırlayır: "Hə, doğrudan da göyden gələnlərin nəslini kəsilib. Bunlar torpaqdan yarananlardır. İllər boyu qanadlı atların belində uçur-

vaya köklənmişdi. Və sonradan "Göy Tanrı"nı ilə bir daha o böyük inanca öz sədəqətini nümayiş etdirdi (Bunu qələmə alarkən, nədənsə yadıma bir məqam düşdü. Milli-azadlıq hərəkatı təzə başlayan illərdə hansısa mirtinqdə Sabir Rüstəmxanlı'nın başə polis dubinkası ilə yarılmışdı. O vaxt mən, səhv ələmirəsə, "Şans" qəzetində apardığım köşədə bir yazı yazmışdım və qeyd etmişdim ki, bu gün bəlkə də hamını zopa ilə vurmaq olardı, təkə "Ömür kitabı"nın müəllifi Sabir Rüstəmxanlı'dan başə. Amma əksinə oldu, o zopa heç kimə dəymədi, Sabir Rüstəmxanlı'dan başə). Hələ bu silsilənin davam edəcəyi qənaəti də var oxucuda.

Sözsüz ki, bu əsərin də elmi analize ehtiyacı var və müvafiq sahənin araşdırıcıları öz münasibətlərini bildirəcəklər. Mənim düşüncəmə görə əslində tarixçilər bu kitabı daha çox bəhrələnmək üçün oxumalıdır. Sabir Rüstəmxanlı'nın istisnasız olaraq bütün yaradıcılığında ötərilik yoxdur. Onun əsərlərində kiminsə, nəyisə götürmək, əxz et-

TAPINAQLARI TANRIYA DAHA YAXIN YERLƏR BİLMİŞƏM! YOX YANLIŞ DÜŞÜNCƏYİMİŞ. GÖY TANRI GÖYLƏRİN ALTINDA HƏR YERDƏDİR. ONA YAXINLAŞMAQ ÜÇÜN MƏBƏDLƏRƏ TOPLAŞMAQ ARTIĞ İŞDİR, ƏKSİNƏ MƏBƏDLƏR İNSANIN TANRIDAN UZAQLAŞDIRIR. TANRI İNSANIN İÇİNDƏDİR!

Türkün qədim tarixinə qısqaqcılıq zaman-zaman öz hökmünü göstərmək istəyib. Kitabı oxuyub başə çatandan sonra bunun bir sıra səbəblərini anlamamaq olmur. İstənilən halda qısqaqcılıq gərəklili bir məfhumə qarşı olur. Bu baxımdan BÖYÜK TÜRK tarixinə qarşı bu günədək davam edən qısqaqcılıq niyə olmamalıydı? Bu, türkün dönməzliyinə, qədimliyinə, bir ola bilməyinə olan qısqaqcılıq idi. Məkrli imperiyalar bunu heç vaxt sınıra bilməzdilər, necə ki, indi də qəbul edə bilmirlər. Bū boyda böyüklüyün hardan pərvəriş tapması onları bu gün də dəhşətə gətirməkdədir. Oğuz xanın hər döyüş ərəfəsi etdiyi etirafı da inancı bir olanların böyüklüyünə dəlalət edir. Xaqan hansı şahın yanına elçisini göndərirdisə, bir qayda olaraq arzularını da çatdırırdı ki, biz döyüş, qan-qada istəmirik, amma bütövlüyümüzü bərpa etmək istəyirik. Baxmayaraq ki, bəşərin yaranışı kitabda Göy Tanrı inancılı oğuzlarla əlaqəli təsvir edilir, əslində müəllif ondan da irəli olan zamana işıq tuta bilir. Ata Mağarada Qam Atanın ona bağışladığı dəri xəritədə çəkilən cizgilər, əslində türkün Oğuz xandan əvvəlki minilliklərdə də mövcud olduğunu işarədir. Deməli daha qədim zamanda Gündoğandan Günbatanacan olan ərazilərə sahiblik edənlər də qədim-qayım türklər olub. Oğuz xanın üzünə böyüklüyə yol başlaması özündən əvvəl mövcud olan törənin yenidən bərpaı idi.

"Göy Tanrı" kitabında xırda texniki qüsurlar və qrammatik xətalər də var. Belə bir dəyərlili kitabda tələskənliyə yol verməmək də olardı. Bu iradların müəllifə elə bir aidiyyəti yoxdur, onun günahını kitabı çap edən nəşriyyat işçilərinə axtarmaq lazımdır. Əslində isə bu da elə bir günah deyil, çünki onlar belə bir abidəni işıq üzünə çıxarıblar. Ən əvvəlcə bu insanlara ÇOX SAĞ OL düşür.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur